

การได้กำเนิดเป็นมนุษย์ยากนักหนา

พรพรรณ ศุภวิวัฒน์ เวียงเวียง

พระศาสดา ทรงอาศัยอยู่ในนครพาราณสี ประทับอยู่ที่โคนไม้ชีก ๗ ต้น ทรงปรารถนาพระยานาค ชื่อ เอรกปัตตะ แล้วตรัสพระธรรมเทศนาเรื่อง “ กิจโฉมบุคคลปฏิดาโก ” = การได้กำเนิดเป็นมนุษย์ยากนักหนา

ทรงปรารถนาเรื่อง อามัติ ^๑ เด็กน้อยที่ไม่แสดงเสียก่อนให้โทษ โดยทรงเล่าว่าในศาสนาของ พระกัสสปัสสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลก่อน พระยานาคชื่อ เอรกปัตตะ ได้กำเนิดเป็นภิกษุหนุ่ม ได้ขึ้นเรือไปในแม่น้ำคงคา มือได้จับยี่ตโปตะ ใครนำกอบหนึ่งไว้ แม่เรือจะแล่นไปโดยเร็ว ก็มีได้ปล่อยโปตะ ใครนำนั้น ทำให้โปตะใคร่น้ำขาด

ภิกษุหนุ่มนั้นไม่ได้แสดงอามัติ ด้วยคิดว่า “นี่เป็นโทษเพียงเล็กน้อย” ภิกษุนั้นได้บำเพ็ญสมณธรรมในป่าเป็นเวลาถึง ๒ หมื่นปี

ครั้นถึงกาลใกล้มรณะภาพ จึงรู้สึกเหมือนโปตะใคร่น้ำผูกคอ เพราะเมื่อยากจะแสดงอามัติ แต่ไม่พบภิกษุอื่นที่จะให้แสดงอามัติด้วยเลย จึงเกิดความวิตกกังวลเดือดร้อนใจ มีจิตเศร้าหมองขึ้นว่า “เราผิดศีลไม่มีบริสุทธิ”

ครั้นจติจากอภัพนั้นแล้ว ได้บังเกิดเป็นพระยานาค มีร่างกายประมาณเท่าเรือโกศน มีชื่อว่า “เอรกปัตตะ” ในขณะที่เกิดแล้ว พระยานาคแลดูอภัพของตนเองแล้วได้มีความเดือดร้อนใจ น้อยใจขึ้น

ว่า “เรามาเพ็ญสมณธรรมมาตลอดกาลนานถึง ๒ หมื่นปี ได้ออภัพเพียงนี้หรือ ต้องเป็นผู้บังเกิดในที่สกปรกเป็นอาหาร ในกำเนิดแห่งอเหตุกสัตว์”^๓

ในกาลต่อมาพระยานาคได้ออกอุบายเพื่อทราบการอบัติแห่งพระพุทธเจ้า โดยแผ่พังพานใหญ่บนหลังน้ำในแม่น้ำคงคา แล้ววางจิตาคณหนึ่งไว้บนพังพานนั้น ให้พ่อนราชับร้อง ในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน ด้วยเขาได้มีความคิดว่า “ถ้าพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น เราจักได้ยินความ ม ที่พระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ด้วยอุบายนี้ ถ้าผู้ใดแก้เพลงขับของเราได้ เราจักให้จิตากับนาคพิภพอันกว้างใหญ่แก่ผู้นั้น”

จิตานั้นขึ้นพ่อนอยู่บนพังพานนั้น แล้วขับเพลงนี้ว่า

“ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่า ชื่อว่าพระราชา?

อย่างไรเล่า พระราชาชื่อว่ามีบริสินพระเศียร?

อย่างไรเล่า ชื่อว่าปราศจากรุติ?

อย่างไรเล่า ท่านจึงเรียกคนพาด?”

ชาวชมพูทวีปทั้งหลาย พากันมาแก้เพลงขับตามกำลังปัญญาของตนๆ ด้วยหวังว่า “เราจักได้ นางนาคมาสนวิกา” แต่นางกลับห้ามเพลงขับตบนั้นทุกราย ดังนั้นนางจึงต้องขึ้นอยู่บนพังพานทุกกึ่งเดือน ขับเพลงอยู่อย่างนั้น จนพทุชนตรหนึ่งล่วงไป

ครั้งนั้น พระศาสดาทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก วันหนึ่งเวลาใกล้รุ่งทรงตรวจตุโลก ทรงเห็นมาสนพิชิต อุตตระ เข้าไปอยู่ในชายพระภูมของพระองค์ ทรงใคร่ครวญดูว่า “จักมีเหตุอะไร ?” ได้ทรงทราบวว่า “วันนี้เป็นวันที่เอรกปัตตะนาคราชา ให้จิตาพ่อนและขับเพลงบนพังพาน ถ้าอุตตระมาสนพิชิตเรียน น การแก้เพลง

^๑ จากพระไตรปิฎกอรุทธกา ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย เล่มที่ ๔๒ ขุททกนิกาย อรรคมบท อรุทธกถา

^๒ อามัติ = การผินผินของพระ

^๓ อเหตุกสัตว์ = สัตว์ที่เกิดในอบายภูมิ ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย และเดรัจฉานหรือมนุษย์ที่ บ้า ใ้ บอด หนวก ปัญญาอ่อนมาแต่กำเนิด หรือพวกอสังขญสัตว์ตาพรหม (จากหนังสือหลักสูตรพระอภิธรรมระดับมัชฌิมคัมภีร์ (ภูมิจตุคะ กรรมจตุคะ)

ซิมที่เราให้แล้ว เขาจักได้เป็นโสดตามัน เมื่อนาคราชได้ฟังเพลงซิมแก้แล้ว จักทราบว่ “พระพุทธเจ้าทรง
อุบถิซิมแล้ว” จักมาสู่สำนักของเรา เมื่อนาคราช มาแล้ว เราจักกล่าวคาถาในสมาคมใหญ่ เมื่อนจบคาถา
คนประมาณ ๘ หมื่น ๘ พันคนจักตรัสรู้ธรรม”

เมื่อพระศาสดาเสด็จไปในที่นั้น ได้ประทับนั่ง ณ โคนต้นชีกต้นหนึ่ง ในบรรดาดต้นชีก ๗ ต้น ที่มี
อยู่ในที่ไม่ไกลจากเมืองพาราณสี ที่ชาวชมพูทวีปพากันเอาเพลงซิมแก้ไปประชุมกันอยู่

พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นอุตตรมาณพกำลัง เดินทางไปในที่ไม่ไกล จึงตรัสเรียกว่า “อุต
ตระ”

อุตตรมาณพ. “พระเจ้าข้า”
พระศาสดา. “เธอจงมานีก่อน”
เมื่ออุตตรมาณพ นั่งถวายบังคมแล้ว พระศาสดาจึงตรัสถามว่า “เธอจะไปไหน”
อุตตรมาณพ. “จักไปยังที่ที่ธิดาของเอรกมีตตนาคราช ซิมเพลงพระเจ้าข้า”
พระศาสดา. “เธอรู้เพลงซิมแก้หรือ”
อุตตรมาณพ. “ข้าพระองค์ทราบ พระเจ้าข้า”
พระศาสดา. “เธอจงกล่าวเพลงซิมแก้ฉันนี้ ให้เราฟังก่อน”
ครั้นอุตตรมาณพ กล่าวเพลงซิมแก้ตามความรู้ของตนแล้ว พระศาสดาได้ตรัสว่า
“อุตตระ นั้นไม่ใช่เพลงซิมแก้ เราจักให้เพลงซิมแก้แก่เธอ เธอต้องเรียนเพลงซิมแก้ฉันนี้ให้”
อุตตรมาณพ. “พระเจ้าข้า”
เมื่ออุตตรมาณพ เรียนเพลงซิมแก้จากพระศาสดาแล้ว พระศาสดาตรัสกับเขาว่า “
อุตตระ เมื่อนางนาคมาณวิกาจซิมเพลง เธอฟังซิมเพลงแก้ นี้ว่า”

เพลงซิมนางนาค : ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่า จึงชื่อว่าพระราช?

เพลงซิมแก้ : ผู้เป็นใหญ่ในทวาร ๖^๕ ชื่อว่าเป็นพระราช
เพลงซิมนางนาค : อย่างไรเล่าพระราช? ชื่อว่ามีธิดิมพระเคียร?
เพลงซิมแก้ : พระราชาผู้กำหนดอยู่ ชื่อว่ามีธิดิมพระเคียร
เพลงซิมนางนาค : อย่างไรเล่า พระราชา? ชื่อว่าปราศจากรุติ?
เพลงซิมแก้ : ผู้ไม่กำหนดอยู่ ชื่อว่าปราศจากรุติ
เพลงซิมนางนาค : อย่างไรเล่า ท่านจึงเรียกคนพาด?
เพลงซิมแก้ : ผู้กำหนดอยู่ ท่านเรียกว่าคนพาด
ครั้นพระศาสดาประทานเพลงซิมแก้ แก่อุตตรมาณพแล้ว จึงตรัสว่า

“อุตตระ เมื่อเธอซิมเพลงนี้แล้ว นางนาคมาณวิกาจซิมเพลงแก้เพลงซิมของเธอ
อย่างนี้ว่า” ...

“คนพาดอันเป็นอะไรอยู่ ย่อมพดีไป
มีนทิตย่อมบรรเทา อย่างไร
อย่างไรเล่า จึงเป็นผู้มีความเกษมจากโยคะ
ท่านผู้อื่นเรากล่าวแล้ว โปรดบอกชื่อนั้นแก่เรา”
เธอฟังซิมเพลงแก้แก่นางว่า....

“คนพาดอันห้วงน้ำ (กิเลสตุจห้วงน้ำ^๕ อย่าง มีกามโหชะเป็นต้น) ย่อมพดีไปมีนทิตย่อม
บรรเทา (โหชะนั้น) ด้วยความเพียร (กล่าวคือ สัมมปธาน ๘)”

^๕ ทวาร ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ อันอารมณ์ทั้ง ๖ มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณโฏ ครอบงำไม่ได้แม้ในทวาร
หนึ่งทวารใด ผู้นั้นชื่อว่า เป็นพระราช

^๕ โหชะ ๔ คือกิเลสประจวบห้วงน้ำ ๔ อย่างคือ ๑. กามโหชะ ๒. ภวะโหชะ ๓. พิกฎิโหชะ

๔. อวิชาโหชะ

มันพิศผู้ไม่ประกอบด้วยโยคะ” ทั้งปวง ท่านเรียกว่า ผู้มีความเกษมจากโยคะ”

อุตรมาณพ เมื่อกำลังเรียนเพลงขับแก้ช้อยู่ ก็ได้บรรลุดีดา มีสติพล แล้วจึงเดินทางต่อไปแก้ เพลงขับ เมื่อไปถึงได้คุกเข่าลงท่ามกลางมหาชนที่ยืดเหยียดกันอยู่ โดยนางนาคมาณวิกาขึ้นพ้อนอยู่บน พังพานของพระบิดา แล้วอุตรมาณพก็กล่าวว่ “ท่านผู้เจริญ ฉันทนำเพลงขับแก้มาแล้ว พวกท่านจงให้ โอกาสแก่ฉัน” แล้วอุตรมาณพก็ขับเพลงแก้ตามที่เรียนรู้จากพระค้ำศดา

พอนาคราชฟังศากานั้นแล้ว ทราบทันทีว่าพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้ว จึงกล่าวด้วยความดีใจว่ “เราไม่เคยฟังศากาที่ละเอียดลุ่มลึกขนาดนี้ ตลอดพุทธันตรหนึ่ง ท่านผู้เจริญพระพุทธเจ้า บังเกิดขึ้นใน โลกแล้วหนอ”

และด้วยความปิติที่เกิดขึ้น พระยานาคจึงเอาหางฟาดน้ำ เกิดคลื่นใหญ่ขึ้นทำให้ฝั่งทั้งสองพังลง มา พวกมนุษย์ที่อยู่บนฝั่งทั้ง ๒ จำนวน มาก ได้จมลงไปในน้ำ นาคราชเห็นดังนั้น จึงใช้หางยกม หาชน เหล่านั้นวางไว้บนพังพาน แล้วยกไปไว้บนบก จากนั้น นาคราชก็เข้าไปหาอุตรมาณพ แล้วถามว่

“ตอนนี้ พระค้ำศดาประทับอยู่ที่ไหน ?”

อุตรระ “ประทับหนึ่งที่โคนไม้ต้นหนึ่ง มหาราช”

นาคราช “มาเถิด พวกเราจะพากันไปกราบพระค้ำศดา”

แล้วนาคราชก็เดินทางไปกับอุตรมาณพ ฝ่ายมหาชนก็ได้ตามไปกับเขาด้วย เมื่อนาคราชไปถึง เข้าไปสู่ในระหว่างแห่งพระค้ำศพรณรังษี ถวายบังคมพระค้ำศดาแล้วได้ยื่นร้องให้ยู่

พระค้ำศดาตรัสถามนาคราชนั้นว่ “อะไรกัน ? มหามพิตร”

นาคราช. “พระเจ้าข้า” ข้าพระองค์เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับพระองค์ ได้มาเพื่ย สมนธรมอยู่ ๒ หมื่นปี แต่สมณธรมนั้นก็ไม้อาจจะช่วยข้าพระองค์ได้เพียงข้าพระองค์ได้ทำให้เ ตะไคร้หน้าชาติไปมีประมาณเล็กน้อย ต้องถือกำเนิดในอเหตุกสัตว์ เกิดในที่ต้องเลื้อยไปตัวบอ ไม่ได้ความ เป็นมนุษย์ ไม่ได้ฟังพระศีทธรม ไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับพระองค์ตลอดหนึ่งพุทธันตร”

พระค้ำศดาทรงสดับถ้อยคำของนาคราชนั้นแล้ว ได้ตรัสพระศากานีว่

กัจฉิ มนุสฺสํปฏิดาโก กัจฉิ มจฺจาน ชีวิตํ

กัจฉิ สทฺธมมสฺสวณิ กัจฉิ พุทฺธานมูปรีปาโท

ความใต้อัศภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก

ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เป็นอยู่มาก

การฟังพระศีทธรม เป็นของยาก

การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการยาก

“ฉันชื่อว่า การใต้อัศภาพ เป็นมนุษย์ เป็นการยาก คือหาได้ยาก เพราะความเป็นมนุษย์ บุคคล ต้องได้ด้วยความพยายามมาก ต้องทำกุศลมาก

ถึงชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ชื่อว่าเป็นอยู่มาก เพราะต้องทำกรรมมีศีกรรมเป็นต้น เพื่อสืบต่อ ความเป็นไปแห่งชีวิตบ้าง เพราะชีวิตเป็นของน้อยน้าง

แม้การฟังพระศีทธรม ก็เป็นการยาก เพราะค้ ำที่บุคคลผู้แสดงธรรมหาได้ยาก ในเวลานาน หลายนๆ กัป (ถึงจะมีสัก ๑ ท่านเกิดขึ้น)

^๒ สัมมปธาน ๔ คือ ๑. เพียรละกิเลสที่เคยเกิดขึ้นแล้ว ๒. เพียรป้องกันกิเลสที่ยังไม่เกิดขึ้น ๓. เพียรทำความดีที่ ยังไม่เคยทำ ๔. เพียรทำความดีที่ทำแล้วให้เจริญขึ้น

^๓ โยคะ คือ เครื่องประกอบสัตว์ มี ๔ อย่างคือ ๑.กามโยคะ ๒.ภาวะโยคะ ๓. ปฏิญญโยคะ ๔. อวิชาโยคะ

ถึง การอุปถัมภ์ขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็เป็นการยากเพราะได้ยากยิ่งนักเนื่องจากอภินิหาร
สำเร็จต้องใช้ความพยายามมาก เพราะการอุปถัมภ์ขึ้นแห่งท่านผู้มีอภินิหารอันสำเร็จแล้วเป็นการได้โดยยาก
ต้องใช้เวลานานัปพันโกฏิกัปเป็นอันมาก”

เมื่อจบธรรมเทศนา เหล่าสัตว์ ๘ หมื่น ๔ พันคนได้ตรัสรู้ธรรม ฝ่ายนาคราชควรจะได้ใส่ดา
ปี่ตีผลในวันนั้น แต่ก็ไม่ได้ เพราะคำที่ตนเป็นสัตว์เตร่จาดาน แต่นาคราชก็ถึง ภาวะ ความไม่ลำบากใน
ฐานะ ๕ ประการ คือ การถือปฏิสนธิ (การเกิด) การลอกคราบ การวางใจแล้วก้าวสู่ความ หดับ การเสพ
เมถุนกับนางนาคผู้มีชาติเสมอ มกัณ และการจุติ (การตาย) ที่พวกนาคถือเอาสระแห่งนาค แล้วลำบากอยู่
ส่วนนาคราชย่อมสามารถแปลงกายแล้วเที่ยวไปด้วยรูปแห่งชายหนุ่มนั้นแล้ว
